

skog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Nakon trgovine tema je bila umjetnost. Izlaganjem „Umjetnici, diplomacija, migracije: Razmjena umjetničkih iskustava između Dubrovnika, Dalmacije i Napuljskog Kraljevstva u 14. i 15. stoljeću“ autorica je interpretirala poznati fenomen razmjene umjetnika i umjetničkih iskustava između Južne Italije i Dubrovačke Republike. Posebnu je pozornost pridala vrsnim majstorima poput Onofrija de la Cave i Pietra di Martino da Milano, koji uz Francesca Lauranu predstavljaju vrh umjetničke produkcije nastale kao rezultat suradnje te diplomatskih napora na najvišoj državnoj razini. Posljednje predavanje sekcije, a i čitavog skupa održao je Lovro Kunčević sa Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Izlaganje je bilo svojevrsan epilog skupa, a predstavilo je krizu i okolnosti u ranom novom vijeku koje su dovele do promjene geopolitičkih odnosa između južne Italije i Dubrovačke Republike. Kriza je rekonstruirana iz dubrovačke perspektive, a kritički je sagledana i dubrovačka diplomacija, posebno u odnosima s napuljskim potkraljem. Na kraju je uslijedila i završna rasprava kojom je predsjedao Mladen Ančić.

Zoran Turk

Povijest emocija na Jadranu

Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru, Međunarodni znanstveni skup 9. Istarski povijesni biennale, Poreč, 23–25. svibnja 2019.

U četvrtak, 23. svibnja 2019, u porečkoj Galeriji Sinčić Zavičajnog muzeja Poreštine – Museo del territorio parentino, svečano je otvoren deveti po redu međunarodni znanstveni skup *Istarski povijesni biennale* temom „*Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru*“. U organizaciji Zavičajnog muzeja Poreštine – Museo del territorio parentino, Filozofskog fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te Državnog arhiva u Pazinu skup je okupio dvadeset znanstvenika iz Hrvatske, Slovenije i Italije. Bijenale je postao jedan od značajnijih povijesnih skupova u regiji, na kojem se obrađuju u historiografiji slabije istražene teme s naglaskom na povijesti svakodnevice.

Sudionike skupa na otvaranju su pozdravili Vladimir Torbica, pročelnik Upravnog odjela za kulturu Istarske županije, Elio Štifanić, zamjenik gradonačelnika Grada Poreča, uime organizatora Elena Uljančić, ravnateljica porečkog Muzeja, Klara Buršić-Matijašić, tadašnja dekanica Filozofskog fakulteta u Puli, i Mirela Mrak, ravnateljica Državnog arhiva u Pazinu. Nakon pozdravnih govora uslijedilo je predstavljanje zbornika radova s prošloga skupa pod naslovom *Artisani et mercatores: o obrtnicima i trgovcima na jadranskom prostoru*. Zbornik je uime uredništva predstavila Marija Mogorović Crljenko, dok su o sadržaju i doprinosu zbornika hrvatskoj historiografiji govorili Danijela Doblanić Šuran i Gaetano Benčić.

Radni dio skupa započeo je izlaganjem Darje Mihelič pod naslovom „*Nečedne razvade duhovščine severozahodne Istre (Piran, Trst, Izola: 13. do 16. stoletje)*“, u kojem je na

primjerima nemoralnog života duhovnika istarskih gradova pokazala na koji su način zaobilazili norme i odluke crkvenih koncila. U referatu „Che farò io, dolorosa la vita mia, quando non ti potrò più, Ysotta, vedere? – Što da radim, tužan je moj život, kad te više neću moći vidjeti, Ižota?“ Robert Blagoni i Ivan Jurković analizirali su profanu ranorenesansnu uglazbljenu tužaljku punu emocija, posvećenu ferarskoj markgrofici Ižoti, udanoj za hrvatskoga grofa Stjepana II. Frankopana. Istaknuli su da je vrijednost te tužaljke u hrvatskoj glazbenoj historiografiji iznimno velika jer je stihove napisao Talijan, a uglazbio ih Englez. Njihovo su izlaganje glazbenim izvedbama obogatili studenti Muzičke akademije Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli Ema Delač, mezzosopran, i Lovro Matešić, bariton, koje je pripremila doc. mr. art. Sofija Čingula, uz pratnju profesora dr. art. Vladimira Gorupa na harmonici.

Drugi dan bijenala započeo je izlaganjem Zrinke Blažević „Osjećaji u povijesti: koncepti, diskursi, prakse“. Prezentiran je kratak pregled povijesti pojmova koji su se od antike koristili za opisivanje osjećaja (npr. pasije, afekti, sentimenti, emocije), i to najprije u okviru filozofskoga, zatim moralno-teološkog te, na koncu, u kontekstu suvremenog psihologijskog diskursa. Također, autorica je na primjeru funkcija osjećaja u sklopu fibrilarne medicinske teorije papinskog liječnika dubrovačkog podrijetla Đure Baglivija (1668–1707) prikazala ulogu osjećaja u konstruiranju ranosrednjovjekovnog medicinskog znanja i terapijskih metoda, ali i kulturnih predodžbi o ljudskom tijelu općenito. U referatu „*Irato animo cepit verberar*: performanse gnjeva u kasnosrednjovjekovnoj Istri“ Josip Banić je, analizirajući petnaestostoljetne sudske registre nekoliko istarskih komuna, konceptualizirao djelovanja potaknuta gnjevom kao performative s jasno specificiranom društvenom ulogom, poput obrane časti, (re)afirmacije autoriteta te očuvanja ili promocije položaja na socijalnoj ljestvici. Autor je istražio i odnos predstavnika središnjih vlasti, mletačkih podestata, prema javnim izvedbama gnjeva. Zoran Ladić je u radu pod naslovom „Oporuke i osjećaji. Raznolikost emotivnih izričaja u istočnojadranskim oporukama razvijenog i kasnog srednjeg vijeka“ razmatrao na prvi pogled skrivenu dimenziju oporukâ kao vrelâ koja zbog snažnog intimnog karaktera sadrže niz motiva vezanih uz izražavanje osjećaja, odnosno emocija svih društvenih staleža.

Nakon kratke pauze uslijedilo je izlaganje Kosane Jovanović „*Mal d'amore* – neuzvrćena ljubav u srednjovjekovnim viteškim romanima“. Autorica je, analizirajući kulturne transfere iz Francuske prema Italiji te diseminaciju udovne književnosti i ideja koje je takva književnost propagirala, posebnu pozornost posvetila prikazu i usporedbi različitih narativa. Pritom se fokusirala na komparaciju trinaestostoljetnih francuskih i talijanskih viteških romana te tema neuzvrćene ljubavi, smrti u kojima se ogleda stanovita destabilizacija društvenog poretka.

Martino Mazzon u radu „La più delicata e preziosa cosa che abbia il gentiluomo. Onore, furor e prudentia fra '500 e '600 nella vicenda di Leonello da Onigo“ prikazao je, na primjeru plemića iz Trevisa, složen proces promjena modaliteta iskazivanja emocija časti i gnjeva koji je tijekom ranoga novog vijeka poprimao sve izraženija individualna obilježja. Referat „Ljubav, bol, strah, sram...: istarski ranonovovjekovni bračni procesi kao izvor za povijest emocija“ Marije Mogorović Črljenko nastao je na temelju analize knjiga sačuvanih u Biskupijskom arhivu u Poreču i procesa koji su se vodili pred svjetovnim sudovima. Autorica je istaknula da istarski ranonovovjekovni bračni procesi iz 16. i 17. stoljeća donose uvid u paletu različitih osjećaja i emocija poput ljubavi, straha, srama i boli, ali i specifičnih praksi kao što su otmice, obiteljsko nasilje i verbalno zlostav-

ljanje. Gaetano Benčić u izlaganju „Il processo al pievano Vellovich: Credenze, amori e turbamenti in una piccola comunità istriana del XVIII sec.“ analizirao je proces protiv župnika iz Tara i Vabrighe, čije je praznovjerje unijelo nemir u društvenu zajednicu. Benčić je naglasio da se u procesu protiv župnika očituje povezanost svjedočanstava, sjećanja i priča koje otkrivaju isprepletenost praznovjerja, ljubavi i straha kao dominantnih obilježja mentaliteta ranonovovjekovnog istarskog sela. Posljednje izlaganje prijedpodnevnoga radnog dijela skupa bilo je „(Sve)prisutnost smrti u životu ranonovovjekovnog čovjeka: primjeri iz Istre“ Danijele Doblanović Šuran. Istražila je utjecaj smrti na čovjeka i njegov život. Pritom je propitala koliki je utjecaj na odnos prema smrti imala vjera te koliko je česta bila pojava susretanja pojedinca sa smrću. Autorica je istaknula da iz izvora kao što su matične knjige krštenih i vjenčanih proizlazi da se smrt na svaki način nastojalo nadići jer je predugo žalovanje ugrožavalo opstojnost pojedinca i zajednice.

Usljedi je rasprava, a potom stanka za ručak. Prije poslijepodnevnoga radnog dijela skupa organiziran je obilazak kulturnih spomenika grada Poreča i Katedralnog kompleksa Eufrazijeve bazilike pod stručnim vodstvom Ivana Matejčića.

Poslijepodnevni dio bijenala otvorio je Claudio Povoło referatom „Vergogna ed umiliazione in una vicenda seicentesca (Rozzo, Croazia – 1618)“. Dotaknuo je osjećaje srama i poniženja na temelju analize rituala javnog ismijavanja i degradacije grupe svećenika koji se zbio 1618. godine u Roču. U izlaganju „Emocije u apostolskoj vizitaciji pulskog biskupa Alojzija Marcella 1658./1689.“ Matija Drandić je ponajprije ukazao na problem interpretacija tekstualiziranih emocija u povijesnom izvoru, a zatim je na temelju taksonomije emocija Jamesa M. Jaspersa analizirao reprezentacije emocija u apostolskoj vizitaciji pulskog biskupa Alojzija Marcella. Pritom je posebnu pozornost posvetio tzv. moralnim emocijama, razmatrajući njihovu intersubjektivnu kvalitetu i djelatni potencijal. Marco Romio je u radu „Fra odio pubblico e odio secreto: il caso di Korčula (XVI-XVII)“ nastojao na korčulanskom primjeru rekonstruirati konfliktno odnose dviju kategorija ljudi, plemstva i građana, istražujući kriminalne parnice pohranjene u Državnom arhivu u Zadru. U središtu njegove analize bio je pokušaj definiranja pojmova „skrivena mržnja“ i „javna mržnja“. Na temelju pravnoga spisa, koji se čuva u Državnom arhivu u Veneciji, Elena Uljančić je u izlaganju „Slučaj Bevilacqua – kriminalni čin u Poreču u 18. stoljeću“ prikazala emotivna stanja dionika tog događaja. Istaknula je da je iz sačuvanih dokumenata vidljivo kako su i institucije svoje odredbe donosile pod utjecajem emocija, a ne vodeći se strogo zakonskim i pravnim parametrima. U referatu „L’istituto delle licenze d’armi: la traccia dell’odio nei confini del Friuli“ Giovanni Toffolon prikazao je kako je središnja vlast (Mletačka Republika), nesposobna kontrolirati pogranična područja, na granicama prema Furlaniji nastojala različite kolektivne emocije mržnje okrenuti u svoju korist.

Posljednji dan bijenala započeo je izlaganjem Caterine Caverzan „La paura dell’anonimato. Istria, secoli XVI-XVIII“. Istražila je obred defamacije i ponižavanja pojedinaca koji su nanosili uvrede predstavnicima Venecije u Istri i Dalmaciji te emocije koje su takvi obrdi izazivali među pučanstvom. U radu „Čustva in starost“ Dragica Čeč prikazala je proces promjena odnosa prema starenju i starim osobama u povijesnoj perspektivi. Autorica se također osvrnula i na problem ambivalentnosti kolektivnih emocija koje izaziva starost, a koje se kreću u rasponu od straha i gađenja do empatije i solidarnosti. U referatu „Trgovanje emocijama: samoubojstva u istarskom novinskom diskursu za talijanske međuratne uprave (1918–1940)“ Milan Radošević istražio je medijske prikaze samoubojstva u Istarskoj provinciji, posebice u prvom desetljeću (1918–1928). Autor je

naglasio da su emocije tuge, nemoći, usamljenosti i ljubomore bile lajtmotivi opsežnih reportaža o samoubojicama s ciljem izazivanja znatiželje u čitatelja i poticanja bolje prodaje tiskovina. Posljednje izlaganje na ovogodišnjem skupu održao je Željko Dugac temom „Transferi ljudi i povijest emocija“. Prikazao je primjere istraživanja povijesti emocija siromašnog stanovništva, s osobitim naglaskom na stanovništvo koje je s jadranskog područja između dvaju svjetskih ratova dolazilo u Zagreb u potrazi za boljim životom ili zbog postojeće političke situacije. Koristeći se arhivskim fondovima sestara pomoćnica, koje su tridesetih godina 20. stoljeća djelovale kao socijalne radnice, te na temelju novinskih vijesti, autor je prikazao pojedine obiteljske i osobne sudbine koje omogućuju da se iz emocijološke perspektive rekonstruiraju uvjeti života došljaka.

Nakon zaključne rasprave sudionici bijenala uputili su se u Park skulptura Dušana Džamonje i u Vrsar na izlet pod stručnim vodstvom Gaetana Benčića.

Deveti *Istarski povijesni biennale* već je tradicionalno uspio afirmirati još jednu manje historiografski istraženu temu – emocije. Zbog nekonvencionalnosti i nedostatka raspoloživih izvora, emocije na jadranskom prostoru prilično su slabo istražene. Može se konstatirati da s nestrpljenjem očekujemo sljedeće izdanje bijenala s temom tijela u povijesti na jadranskom prostoru. Tom će prilikom biti predstavljen i zbornik radova ovogodišnjeg skupa koji će zasigurno postati nezaobilazno štivo ne samo profesionalnim povjesničarima, već i ljubiteljima povijesti.

Željko Cetina

Nova istraživanja feudalnih gradova, dvoraca i utvrda

Međunarodna znanstvena burgološka konferencija Castrum Bene 16, Castle and Economy (Kutina – Sisak, 21–25. 5. 2019)

Castrum Bene međunarodno je burgološko udruženje koje je osnovano 1989. godine u Mađarskoj. Povezuje istraživače različitih znanstvenih disciplina koji se bave proučavanjem utvrda, fortifikacija i dvoraca. Cilj je udruženja promoviranje burgoloških istraživanja te razmjena novih spoznaja i informacija. Udruženje vodi stalni međunarodni odbor, koji svake dvije godine organizira konferenciju u trenutačnoj predsjedavajućoj državi članici stalnog odbora *Castrum Bene* udruženja (Austrija, Češka, Hrvatska, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Slovačka i Slovenija).

Konferencija je prvi put održana u Hrvatskoj u organizaciji Odsjeka za povijest Filozofskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Muzeja Moslavine Kutina, Gradskog muzeja Sisak i Povijesne udruge Moslavina (PUM). U Kutini i Sisku od 21. do 25. svibnja 2019. okupili su se istraživači, burgolozi iz Hrvatske i inozemstva (Austrija, Češka, Italija, Mađarska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Švicarska). Središnja tema konferencije bila je „Utvrda i ekonomija“. Tijekom pet dana održana su 42 predavanja na njemačkom i engleskom jeziku. Predavanja su bila podijeljena na šest sekcija predavanja i jednu postersku sekciju.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

51

BROJ 2

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2019.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 51, broj 2

Izdavač / Publisher
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher
Vesna Vlahović Štetić

Glavni urednik / Editor-in-Chief
Inga Vilogorac Brčić

Izvršni urednik / Executive Editor
Kornelija Jurin Starčević

Uredništvo / Editorial Board
Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Željko Holjevac (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),
Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council
Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz), Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj), Nade Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd), Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

*Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /
Executive Editor for Publications Exchange*
Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant
Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*